



MNP Rapport 500070007/2007

Werkprogramma 2008

Milieu- en Natuurplanbureau

Contact:

G.J. Eggink

Stafbureau Coördinatie en Advisering

gert.eggink@mnp.nl

December 2007

Inhoud

Managementsamenvatting	3
1 Inleiding en strategische uitgangspunten	4
2 Projecten en activiteiten in 2008.....	7
2.1 Wettelijke en reeds verplichte producten en activiteiten.....	7
2.2 Speerpunten 2008.....	9
2.2.1 Energie en klimaat.....	9
2.2.2 Biobrandstof, biodiversiteit en voedselvoorziening.....	11
2.2.3 Ruimte in relatie tot milieu, natuur, landschap en water.....	12
2.2.4 Verbetering regelgeving.....	15
2.2.5 Duurzame ontwikkeling, inclusief kwaliteit van leven.....	15
2.3 Strategisch onderzoek.....	18
3 Tabel met producten.....	21

Managementsamenvatting

Het Milieu- en Natuurplanbureau ondersteunt vanuit het ecologisch perspectief de politieke en maatschappelijke afweging tussen economische, ecologische, ruimtelijke en sociaal-culturele kwaliteiten van de samenleving.

Het MNP werkt in 2008 primair in opdracht van de minister van VROM en de minister van LNV. Het werkprogramma is opgesteld mede op basis van de gezamenlijke kaderbrief van de ministeries van VROM en LNV, waarin zij aanwijzingen geven voor het werkprogramma.

Het MNP levert op grond van de Wet milieubeheer jaarlijks een Milieubalans. Op basis van de Natuurbeschermingswet wordt jaarlijks een Natuurbalans uitgebracht. In deze publicaties worden de veranderingen in milieu en natuur aangegeven en de invloed van het beleid daarop. Zowel de *Milieubalans* als de *Natuurbalans* zullen in september 2008 worden uitgebracht.

Ter ondersteuning en evaluatie van het nationale energie- en klimaatbeleid ('Schoon en Zuinig') zal het MNP analyses en rapportages uitvoeren in de context van duurzame ontwikkeling en in samenhang met de klimaat- en energievoorstellen van de Europese Commissie voor 2020. Veel van dit werk zal in samenwerking met het CPB en het ECN worden uitgevoerd.

Op verzoek van het ministerie van Verkeer en Waterstaat brengt het MNP in 2008 een ex-ante-evaluatie van de Kaderrichtlijn Water (KRW) uit. In deze evaluatie worden de directe kosten van maatregelen meegenomen en wordt aangegeven bij welke actoren die kosten neerslaan (lastenverdeling).

Op verzoek van de Tweede Kamer brengt het MNP in 2008 een analyse uit van de milieu- en ruimtelijke aspecten van megastallen. Dit zal in nauwe samenwerking met de Raad voor het Landelijk gebied (RLG) plaatsvinden. Over andere aspecten van de megastallen zullen RIVM (zoönosen) en RDA (dierwelzijn en -gezondheid) rapporteren.

Het MNP zal daarnaast een integrale analyse uitbrengen van vier mondiale assessments: de *OECD Environmental Outlook 2007*, het *IPCC Fourth Assessment Report*, de *UNEP Agricultural Assessment* en de *UNEP Global Environmental Outlook IV*.

Bijlage 1 biedt een overzicht van de producten die het MNP in 2008 zal uitbrengen.

Daarnaast voert het MNP eigen strategisch onderzoek uit. Met het strategisch onderzoek wordt een verbinding gezocht met aspecten van kwaliteit van leven, de rol van natuur in waardenoriëntaties van burgers, het draagvlak voor maatregelen en naar de interactie tussen natuur en de voedsel- en energievoorziening. Het strategisch onderzoek moet er ook in voorzien dat het kennisniveau rond de beleidsrelevante dossiers op peil blijft.

Het totale budget voor 2008 bedraagt 35 miljoen euro.

1 Inleiding en strategische uitgangspunten

Inleiding

Op 1 januari 2006 is het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) verzelfstandigd en organisatorisch rechtstreeks onder de secretaris-generaal van het ministerie van VROM gehangen. Daarmee heeft het MNP een vergelijkbare positie als de andere planbureaus in Nederland: het Centraal Planbureau (CPB), het Ruimtelijk Planbureau (RPB) en het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Gezamenlijk dekken de planbureaus het complete domein van duurzame ontwikkeling af, conform het 3P-model (People – Planet – Profit).

Het MNP werkt primair in opdracht van de minister van VROM (als coördinerend minister op het gebied van milieu en duurzame ontwikkeling namens het kabinet) en de minister van LNV. Het werkprogramma wordt opgesteld mede op basis van een gezamenlijke kaderbrief waarin beide ministers aanwijzingen geven voor de inhoud van het werkprogramma.

Voor u ligt het werkprogramma van het MNP. De conceptversie hiervan is, samen met de conceptwerkprogramma's van de adviesraden, andere planbureaus en de WRR, besproken in de ministerraad van 24 augustus 2007. Ook hebben de ministeries van VROM en LNV gezamenlijk een kaderbrief opgesteld met daarin de vragen en onderwerpen die zij in dit werkprogramma opgenomen wilden zien. Bijlage I bevat een overzicht van de belangrijkste publicaties die het MNP in 2008 zal uitbrengen.

Samengaan MNP en RPB tot een nieuw planbureau voor de duurzame leefomgeving

Op 21 september heeft het kabinet besloten om het MNP en het RPB onder te brengen in een nieuw planbureau. Een stuurgroep onder leiding van de SG VROM is deze samenvoeging aan het realiseren. In het voorliggende werkprogramma is nog geen rekening gehouden met de samenvoeging van beide planbureaus en met de capacitaire consequenties die hier mogelijk uit voortvloeien.

Synergie met het RPB speelt zich vooral af op het thema 'ruimte in relatie tot milieu, natuur, landschap en water' (inclusief onderwerpen als 'de bereikbaarheid van de Randstad' en 'de ruimtelijke modellering van verstedelijkingsprocessen in Europees verband'). Dit kan inhouden dat, als gevolg van het in elkaar schuiven van de beide werkprogramma's en mogelijke herprioritering, het uiteindelijke werkprogramma van het nieuwe planbureau er enigszins anders zal uitzien.

Afstemming beleidsprioriteiten kabinet

Met het werkprogramma 2008 haakt het MNP aan bij de pijlers uit het Hoofdlijnenakkoord van het kabinet, met name bij de volgende pijlers:

- een actieve internationale en Europese rol (pijler 1);
- een innovatieve concurrerende en ondernemende economie (pijler 2);
- een duurzame leefomgeving (pijler 3).

Daarnaast sluit het MNP aan bij de prioriteiten van de minister van LNV:

- vitale natuur;
- duurzame biodiversiteit;
- groen ondernemen en innovatie;
- vitaal platteland.

Speerpunten werkprogramma 2008

Mede op basis van deze kabinetsprioriteiten heeft het MNP de volgende speerpunten voor het werkprogramma 2008 vastgesteld:

- wettelijke of anderszins verplichte producten en activiteiten (paragraaf 2.1);
- speerpunten (paragraaf 2.2):
 - energie en klimaat;
 - biobrandstoffen, biodiversiteit en voedsel;
 - ruimte in relatie tot milieu, natuur, landschap en water (inclusief aanpassing aan klimaatverandering);
 - verbetering regelgeving;
 - duurzame ontwikkeling, inclusief kwaliteit van leven.

Dit werkprogramma beschrijft de invulling van deze speerpunten (naast de wettelijke producten) met concrete onderwerpen. Ook voert het MNP meerjarig, strategisch onderzoek uit, en diverse projecten in opdracht van derden (EU, DGIS en internationale instellingen). Het strategisch onderzoek is veelal gericht op het ontwikkelen van nieuwe methoden en technieken. Een deel van de beschikbare capaciteit wordt aangewend voor het op peil houden van de kennis rond de beleidsrelevante dossiers en het operationeel houden van het (model)instrumentarium. Het MNP wil het publiceren in wetenschappelijke tijdschriften verder stimuleren. In 2008 zal hiervoor binnen de projecten tijd en aandacht aan worden geschonken.

Europese en internationale oriëntatie

De Europese en internationale context van het Nederlandse milieu- en natuurbeleid wordt steeds belangrijker. Er vindt een sterke wisselwerking plaats tussen de nationale en Europese beleidsontwikkelingen. Om de besluitvorming te ondersteunen brengt het MNP dan ook actief informatie in op geselecteerde onderwerpen in Brusselse processen. Ook zullen in de nationale analyses nadrukkelijk de beleidsontwikkelingen in de EU worden meegenomen. De betrokkenheid bij de beleidsvoorbereiding in Brussel (en bij de Verenigde Naties) richt zich vooral op het luchtbeleid, het klimaatbeleid, het landbouw- en natuurbeleid en de duurzame ontwikkelingsstrategie.

Samenwerking en afstemming tussen planbureaus

Het MNP streeft bij verschillende thema's naar samenwerking en afstemming met de andere planbureaus. De samenwerking met het CPB speelt zich vooral af op het thema 'energie en klimaat' en op toepassing en gebruik van maatschappelijke kosten-batenanalyses (MKBA's), en met het SCP op het thema 'duurzame ontwikkeling en kwaliteit van leven'. Ook bij de verdere uitwerking van het onderwerp 'duurzame ontwikkeling van groen (natuur, landbouw, landschap) in Nederland' zal het MNP samenwerking met de andere planbureaus zoeken. Synergie met het RPB speelt zich vooral af op het thema 'ruimte in relatie tot milieu, natuur, landschap en water' (inclusief onderwerpen als 'de bereikbaarheid van de Randstad' en 'de ruimtelijke modellering van verstedelijkingsprocessen in Europees verband'). Zie ook onder 'Samengaan MNP en RPB tot een nieuw planbureau voor de duurzame leefomgeving'.

Omgaan met dissidente opvattingen en falsificerend onderzoek

Het MNP neemt dissidente wetenschappelijke opvattingen serieus, staat kritisch ten opzichte van zijn eigen wetenschappelijke ankers en staat open voor andere (dan mainstream) en nieuwe wetenschappelijke inzichten. Het MNP staat dan ook open voor (resultaten van) falsificerend

onderzoek en kan dergelijk onderzoek ook zelf entameren. Ook het zelf organiseren van debatten, (mini)symposia over dissidente wetenschappelijke inzichten en resultaten van falsificerend onderzoek is een goede aanpak. Deze lijn zal ook in 2008 worden voortgezet. Het MNP streeft naar consensus, maar is bij wet verplicht om in geval van het ontbreken van consensus beide of meerdere opvattingen extern te communiceren. Kort samengevat: het MNP is permanent alert op het behouden van zijn onafhankelijke positie, niet alleen ten opzichte van politiek en beleid, maar ook ten opzichte van de wetenschap.

Vrije ruimte

Aanvankelijk was het de bedoeling in het werkprogramma 10% van de beschikbare MNP-capaciteit vrij te houden voor de beantwoording van ad-hocvragen en het inspelen op actuele ontwikkelingen. Gebleken is dat dit niet haalbaar is gezien de omvang van de vragen uit de kaderbrief, de wettelijke producten en de reeds (ook internationaal) aangegane verplichtingen. Dit betekent dat wanneer er in de loop van 2008 vragen aan het MNP worden gesteld, herprioritering moet plaatsvinden.

2 Projecten en activiteiten in 2008

2.1 Wettelijke en reeds verplichte producten en activiteiten

Milieubalans 2008

Op grond van de Wet milieubeheer zal het MNP ook in 2008 een *Milieubalans* uitbrengen. De *Milieubalans 2008* zal verschijnen in september, met een ex-post- en ex-ante-evaluatie van het Nederlandse milieubeleid. In de *Milieubalans* zal het MNP voortaan extra aandacht schenken aan de potentiële van mogelijke aanvullende beleidsmaatregelen ('voorgenomen beleid'). De *Milieubalans 2008* zal – in aansluiting op de *Natuurbalans 2008* – ook aandacht besteden aan de waterkwaliteit en de milieubelastende stoffen in water. Tegemoetkomend aan het verzoek van VROM zal het MNP een korte (web)publicatie opstellen die de voortgang van het beleid aangeeft (met 'stoplichtentabel'). Deze rapportage dient ter ondersteuning van het 'VBTB'-proces: de jaarlijkse beleidsverantwoording aan de Tweede Kamer op de derde woensdag van mei.

Natuurbalans 2008

De *Natuurbalans* wordt jaarlijks op basis van de Natuurbeschermingswet uitgebracht. Op verzoek van LNV wordt in 2008 speciale aandacht gegeven aan de biodiversiteit van het zoute en zoete water. Het MNP werkt hierbij samen met onder andere WUR-IMARES, de Waterdienst en RWS-Noordzee.

Emissieregistratie

Het MNP voert sinds 2004 de regie en aansturing van de Nederlandse Emissieregistratie, dat als doel heeft te komen tot een jaarlijkse vaststelling van een dataset met eenduidige emissiegegevens waarover consensus bestaat en die voldoen aan de volgende criteria: actualiteit, juistheid, volledigheid, transparantie, vergelijkbaarheid, consistentie en nauwkeurigheid. Jaarlijks stelt het MNP ten behoeve van de Tweede Kamer (VBTB) een emissiejaarverslag op, met daarin een overzicht van de uitstoot van ruim driehonderd verontreinigende stoffen in Nederland. De Emissieregistratie vormt ook de basis voor diverse internationale rapportages van Nederland.

Milieu- en Natuurcompendium

Het *Milieu- en Natuurcompendium* (MNC) – een samenwerkingsproduct van MNP, CBS en WUR – is de digitale informatiebasis voor diverse MNP-beleidsassessments, vooral op nationaal gebied. Met het MNC hebben beleidsmakers, politici en milieuprofessionals online de beschikking over actuele milieu- en natuurgegevens en inzicht in de achterliggende data van de MNP-(beleids)evaluaties. Het MNC wordt jaarlijks en tussentijds geactualiseerd en waar nodig verder verbeterd.

Tweede Doelbereikingsmonitor Nota Ruimte

De minister van VROM heeft het RPB en het MNP gevraagd haar te adviseren over de aard en omvang van de ruimtelijke ontwikkelingen, de beleving en waardering van deze ontwikkelingen en om een beoordeling van deze ontwikkelingen in het licht van het bereiken van de doelen als opgenomen in de Nota Ruimte. Bovendien wil de minister zicht hebben op de effecten van waarschijnlijke toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen. De leiding van deze gezamenlijke

inspanning ligt bij het RPB. Op verzoek van de minister zullen het RPB en het MNP gezamenlijk in mei 2008 de tweede Doelbereikingsmonitor over deze ontwikkelingen uitbrengen.

OECD Environmental Outlook

Het MNP draagt op verzoek van VROM bij aan de analyse van milieueffecten voor de komende *OECD Environmental Outlook*. De studie is gericht op de vraag wat met bepaalde maatregelen kan worden bereikt en welke samenwerking daarvoor nodig is tussen landen van de OESO en andere belangrijke spelers, zoals Brazilië, Rusland, India en China. Het moment van deze studie is belangrijk: de OESO heeft inmiddels toetredingsbesprekingen met Rusland aangekondigd en China heeft verzocht om een nationale *Environmental Performance Review*. De ministersconferentie waar de studie voor dient, zal worden gehouden in maart of mei 2008; de MNP-ondersteuning loopt tot die tijd door.

Analyse Mondiale Assessment

Momenteel zijn vier mondiale assessments onlangs uitgebracht of in voorbereiding: *Agricultural Assessment*, *UNEP Global Environment Outlook*, *OECD Environmental Outlook* en *IPCC*. Het MNP zal in 2008 een publicatie uitbrengen met een integrale analyse van deze vier assessments.

Biodiversiteit en armoede

In opdracht van de minister van Ontwikkelingssamenwerking zal het MNP ook in 2008 onderzoek verrichten naar de samenhang tussen biodiversiteit, goederen en diensten afkomstig van ecosystemen, en armoedebestrijding. Enkele casestudies moeten bijdragen aan een generiek pakket van oplossingsgerichte maatregelen.

Generieke concentratiekaarten in Nederland (GCN-kaarten)

Conform de Wet luchtkwaliteit levert het MNP jaarlijks in februari voor een aantal stoffen nieuwe generieke concentratiekaarten voor Nederland. Provincies en gemeenten gebruiken deze kaarten voor de toetsing van onder andere infrastructurele projecten aan de Europese luchtkwaliteitsnormen.

Beleidsgeoriënteerd onderzoeksprogramma fijn stof (BOP)

BOP is een onderzoeksprogramma, gestart in 2007, om onzekerheden in het fijnstofdossier te verkleinen. Het MNP werkt hierin samen met TNO, ECN, RIVM, WUR en KNMI. In 2008 zal er speciaal aandacht worden geschonken aan de samenstelling van fijn stof en de vermindering van de onzekerheden van metingen, modellering en emissies.

EEA European Topic Centre Air and Climate Change (ETC-ACC)

Het MNP vervult de rol van ETC-ACC voor het Europees Milieuagentschap (EEA). Het is verantwoordelijk voor het uitvoeren van het werkprogramma van het EEA op het terrein van luchtkwaliteit en klimaatverandering. De activiteiten betreffen monitoring, beleidsevaluatie en scenarioanalyse. Het ETC is verantwoordelijk voor de inventarisatie van de Europese broeikasgasemissies en de emissies van luchtverontreinigende stoffen. Het ETC beheert tevens de database met de EU-luchtkwaliteitsmonitoringsgegevens (Airbase) en ondersteunt de werkgroepen van het EU Climate Change Committee door jaarlijks een rapport over broeikasgastrends en -projecties uit te brengen. Het ETC brengt ook zelf rapporten uit, onder andere over strategieën voor adaptatie aan klimaatverandering en over Europese luchtverontreiniging.

Coordination Centre for Effects (CCE)

Met het CCE vervult het MNP een strategische rol in de ondersteuning van het effectgerichte Europese luchtbeleid van de UNECE Convention on Long Range Transboundary Air Pollution (CLRTAP) en van de Europese Commissie. Het CCE voorziet in de komende jaren in de effectgegevens voor de review en revisie van het Gotenburgprotocol en van de Thematische Strategie Luchtverontreiniging van de Europese Unie, alsmede voor de ondersteuning van het Europese biodiversiteitsbeleid en het stikstofbeleid.

Naast het CCE is het MNP – onder dezelfde UN-conventie – voorzitter van de Task Force on Integrated Assessment Modelling (TFIAM), waarvoor berekeningen worden gemaakt in het kader van de herziening van het Gotenburgprotocol.

National Focal Point voor het Europese Milieu Agentschap (NFP-EEA)

Het MNP is het Nederlandse National Focal Point (NFP) voor het Europees Milieuagentschap (EEA). De rol van het NFP omvat het coördineren van de communicatie tussen het EEA en de Nederlandse Reference Centres en het begeleiden van de Nederlandse rapportages aan het EEA en de Europese Commissie. De Europese Commissie gaat door middel van expertgroepen een nieuwe rapportageverplichting voor milieugegevens invoeren, die wellicht invloed heeft op deze taak.

Ondersteuning IPCC; Technical Support Unit Werkgroep III

Nu het eindrapport van werkgroep III (gericht op de maatregelen ter voorkoming/beperking van de effecten van klimaatverandering) van de IPCC in 2007 is opgeleverd, lopen de werkzaamheden van de zogeheten Technical Support Unit (TSU) Werkgroep III af. De werkzaamheden van de TSU – die is ondergebracht bij het MNP – zullen in 2008 vooral bestaan uit het uitdragen van resultaten.

Producten voor 2008:

- *Milieubalans 2008*
- *Natuurbalans 2008*
- Grootschalige luchtverontreinigingskaarten (GCN-kaarten)
- Analyse van vier mondiale assessments
- *Elektronisch Milieujaarsverslag (e-MJV)*
- *National Inventory Report 2008*

2.2 Speerpunten 2008

Deze paragraaf bevat een overzicht van de onderwerpen die het MNP – naast de wettelijke en reeds verplichte producten en activiteiten – in 2008 binnen de gekozen thema's zal oppakken.

2.2.1 Energie en klimaat

Energie en klimaat vormen ook in 2008 zowel nationaal als internationaal een belangrijk (beleids)thema. Het MNP zal in 2008 de volgende onderwerpen en activiteiten uitvoeren:

Analyses en rapportages ter ondersteuning en evaluatie van het nationale energie- en klimaatbeleid ('Schoon en Zuinig')

De analyses zullen worden uitgevoerd in een context van duurzame ontwikkeling en in samenhang met de klimaat- en energievoorstellen van de Europese Commissie voor 2020. Veel van dit werk zal in samenwerking met het CPB en het ECN worden uitgevoerd.

De analyses liggen primair op de volgende gebieden:

1. doorrekening effecten intensivering klimaatbeleid op macro-economie, koopkracht, innovatiekansen, energievoorziening en -zekerheid; analysevoorstellen van de Europese Commissie op het gebied van lastenverdeling, European Union Greenhouse Gas Emission Trading Scheme (EU ETS), renewables (inclusief biobrandstoffen) in samenhang met het project Analyse Europese Commissievoorstellen; wat zijn potentiële, prijzen en onzekerheden met betrekking tot Joint Implementation (JI)- en Clean Development Mechanism (CDM)-inkoop;
2. luchtbaten en interactie met doelen voor NEC-stoffen en fijn stof;
3. verdere beoordeling van de haalbaarheid en duurzaamheid van de rol van biomassa – biobrandstof voor Nederland – in samenhang met het MNP-speerpunt 'biobrandstoffen' (zie paragraaf 2.2.2);
4. analyses op het gebied van de nieuwe kolencentrales in Nederland, inclusief duurzaamheid, kosten en potentiële van CO₂-opslag in Nederland;
5. prognoses voor 2020 en eventuele analyse van opties voor aanvullende beleidspakketten.

Analyses internationaal klimaatbeleid

Deze analyses richten zich vooral op:

1. herijking van de mitigatiestrategieën (waaronder de haalbaarheid van de 2°-doelstelling);
2. mondiale *burden sharing*;
3. institutionele analyse opties verbreding coalities.

Analyses nieuwe voorstellen van de Europese Commissie op het gebied van energie en klimaat

De hieronder genoemde commissievoorstellen staan op stapel en komen voor analyse in aanmerking. Afhankelijk van het moment van beschikbaar komen en nadere prioritering vanuit het perspectief van duurzame ontwikkeling zullen de voorstellen worden geanalyseerd, onder andere met betrekking tot hun bijdrage aan klimaatreductiedoelstelling, aan energievoorzieningszekerheid, hun samenhang tot het luchtbeleid, de consequenties voor de energie-infrastructuur en landgebruik.

- implementatie/follow-up EU-beleidspakket klimaatverandering (onder andere *burden sharing*), in het kader van de 20%/30%-reductiedoelen 2020;
- aanpassingen EU Emission Trading System;
- hernieuwbare energiebronnen en biobrandstoffen, in het kader van de 20% hernieuwbaar-doelstelling;
- CO₂ en personenauto's;
- voorstel wetgeving Carbon Capture and Storage;
- aanpak staatssteun (subsidies met betrekking tot energie);

- voorstellen liberalisering energiemarkt;
- standpunt EU post-2012 mondiaal klimaatbeleid in verband met internationale onderhandelingen UN FCCC;
- witboek adaptatie klimaatverandering (aansluiting 2007 project 'Klimaatbeleid en adaptatie');
- EURO VI-emissienormen voor vrachtverkeer.

Producten 2008:

- brede analyse 'Schoon en Zuinig';
- analyse mondiale burden sharing klimaat.

2.2.2 Biobrandstof, biodiversiteit en voedselvoorziening

Biobrandstoffen

Biobrandstoffen vormen een duurzaamheidsprobleem bij uitstek: het wordt bepleit als energiebron en grondstof dat klimaatmitigerend werkt, het wordt gezien als nieuwe bron van inkomsten voor Europese boeren en heeft mondiale gevolgen voor ontwikkeling elders. Maar tegelijkertijd worden de klimaateffectiviteit en energie-efficiëntie betwijfeld, is het effect op biodiversiteit negatief en is de concurrentie met voedselproductie een groot risico. Het MNP bundelt de kennis op dit terrein en dit zal eind 2008 resulteren in een brede MNP-visie op het biobrandstoffendossier.

Opties van een gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB)

In 2007 heeft de EU een start gemaakt met de discussie over de herziening van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB). Alle lidstaten prepareren zich in 2007 op de zogeheten 'Health check' van het GLB, die in de EU in 2008 plaatsvindt. Ook Nederland is gestart met het ontwikkelen van een GLB-visie. Deze is aangeboden aan de Tweede Kamer, als een antwoord op het Groenboek van het GLB, dat de Europese commissie heeft opgesteld. In 2008 zal een verdere detaillering van de GLB-visie worden gemaakt, onder andere naar verschillende typen van gebieden waarvoor subsidies denkbaar zijn.

Het MNP zal een ex-ante-evaluatie van een aantal strategische GLB-herzieningsopties op landbouweconomie, milieu, natuur en landschap uitvoeren.

Het project is een voortzetting van 2007. In 2008 zullen twee uitbreidingen plaatsvinden:

- De opties en maatregelen zullen nauwkeuriger worden gedefinieerd, op basis van ideeën van LNV, VROM en andere actoren. Eventuele door de Tweede Kamerleden genoemde opties zullen worden toegevoegd.
- De milieu-, natuur- en landschapseffecten zullen verder worden gekwantificeerd.

Producten 2008:

- MNP-visie op biobrandstoffen;
- ex-ante-evaluatie strategische GLB-herzieningsopties.

2.2.3 Ruimte in relatie tot milieu, natuur, landschap en water

Ex-ante-evaluatie Kaderrichtlijn Water (KRW)

Op verzoek van het ministerie van Verkeer en Waterstaat (Directoraat-Generaal Water) zal het MNP een ex-ante-evaluatie uitvoeren van de implementatie van de Kaderrichtlijn Water (KRW). In deze evaluatie worden de directe kosten van maatregelen meegenomen en wordt aangegeven bij welke actoren die kosten neerslaan (lastenverdeling). Het MNP gaat geen nieuwe waarderingsstudies naar de baten uitvoeren, maar zal de bruikbaarheid van de beschikbare informatie en aanvullende studies in het MKBA-traject van de Waterdienst beschouwen voor opname in de ex-ante-evaluatie van de KRW-omgeving.

- In de ex-ante-evaluatie KRW wordt verder een beschouwing gegeven over de relatie tussen de MKBA en de ex-ante-evaluatie KRW en zullen – waar relevant – de resultaten uit de strategische MKBA uit de *Decemhernota 2006* worden vergeleken met de resultaten van de ex-ante-evaluatie KRW.
- Naast een analyse van de kosten- en lastenverdeling brengt het MNP de ecologische baten in beeld door de gehanteerde ecologische ambitieniveaus te beschouwen, evenals de te verwachten ecologische effecten van de maatregelpakketten en de mogelijke bijdrage aan verbetering Natura 2000, EHS etcetera. Ofwel: wat worden we er nu ecologisch wijzer van?
- Naast de maatregelpakketten die door de regio worden opgesteld, wil het MNP enkele alternatieve maatregelpakketten uitwerken en – voor zover mogelijk – beoordelen op ecologische effecten, directe kosten en lastenverdeling. Daarmee kunnen voor- en nadelen van verschillende keuzes inzichtelijk worden gemaakt. Zowel het in kaart brengen van de ecologische effecten als het vergelijken van de regiovariant met andere varianten wordt als de belangrijkste meerwaarde gezien, die het MNP kan toevoegen.

De relatie tussen EU-doelen en ruimtegebruik

In 2008 worden de conceptbeheersplannen voor KRW-deelstroomgebieden opgesteld, waarin de maatregelen om de KRW-doelen te realiseren zullen worden opgenomen. Dit project richt zich onder andere op de vraag in hoeverre de doelen zullen worden gehaald, en verkent opties om bijvoorbeeld door maatregelen anders te dimensioneren en te prioriteren ‘met minder geld meer water- en natuurkwaliteit’ te realiseren. Vertrekpunt voor dit project is het (oppervlaktewater) maatregelenpakket KRW dat de regio’s in oktober 2007 is opgeleverd (regiopakket). Zo nodig zullen aanvullende beleidsopties in kaart worden gebracht om tot een kosteneffectieve inzet van middelen en materialen te komen.

Adaptatie aan klimaatverandering

Het werk rond klimaatverandering en adaptatie op nationale schaal uit 2007 krijgt vervolg in 2008. Op basis van gesprekken met de ministeries en op basis van de aandacht voor het vraagstuk van adaptatie in de LNV/VROM-kaderbrief liggen in 2008 de speerpunten bij:

Assessment klimaatverandering natuur en ruimte

- Hoe moeten we omgaan met langetermijnreserveringen voor adaptatie aan klimaatverandering in het kader van duurzaam ruimtegebruik?
- Hoe kunnen de (rijks?)middelen het meest effectief worden aangewend, onder andere bij investeringen (mitigatie of adaptatie)?

Ruimtelijk afwegingskader klimaatbestendige inrichting Nederland

Als vervolg op *Nederland Later* wordt gewerkt aan een verdere detaillering van de langetermijnsysteemwerking van het hoofdwatersysteem in relatie tot de regionale problematiek (wateroverlast, droogte) en ruimtelijke ontwikkelingen. De vraag komt voort uit het beleidsprogramma van het kabinet en de *Conceptnota Water 2008* waarin een langtermijnstreefbeeld voor water en ruimtelijke ordening wordt beoogd. Deze systeemanalyse levert ook relevante informatie op voor het assessment klimaatverandering, natuur en ruimte.

Passende adaptatiestrategieën voor verschillende sectoren

Als vervolg op de uitgevoerde inventarisatie van omgaan met onzekerheden in relatie tot klimaatverandering (UU, 2007) zal voor een aantal belangrijke sectoren worden nagegaan welke adaptatiestrategieën het meest passend zijn, uitgaande van de kenmerken van klimaatverandering en de kenmerken van de sectoren. Keuze sectoren: natuur (in verband met assessment klimaatverandering, natuur en ruimte), water, landbouw en stedelijk gebied.

Analyse Nederlands klimaatbeleid: mitigatie versus adaptatie

Het MNP zal de Nederlandse inzet rond adaptatie en klimaatverandering zoals neergelegd in het beleidsprogramma van het kabinet en de Nationale Adaptatiestrategie (NAS) evalueren. Daarnaast zal worden onderzocht in hoeverre investeringen in mitigatie en adaptatie kunnen interfereren en of er een robuuste (investerings)strategie is af te leiden op basis van een risicoanalyse.

Landbouw, biodiversiteit en ruimte

In de komende jaren worden in enkele EU-beleidsprocessen opties besproken die grote ruimtelijke gevolgen kunnen hebben:

- herziening landbouw- en plattelandsbeleid (GLB Health Check 2008/2009);
- verkenningen ten behoeve van regionale sociaaleconomische ontwikkelingen en inzet structuurfondsen (*Fifth Progress Report on Cohesion*, voorjaar 2008);
- biomassa-actieplan en duurzaamheidsrichtlijnen daarvoor.

Deze beleidsherziening vindt plaats tegen de achtergrond van ander beleid met belangrijke ruimtelijke doorwerking (Territoriale Agenda, adaptatie aan klimaatverandering, KRW, Natura 2000, Bodemrichtlijn, Transportbeleid).

In 2008 zal een brochure worden opgesteld ter ondersteuning van het beleidsproces 'Health Check CAP', waarbij in de brochure met name aandacht wordt besteed aan aspecten van *Nederland Elders* en mogelijk *Opties GLB*, zoals eind 2007 in Nederland uitgebracht. Het betreft een aan Brussel aan te bieden brochure.

Over mogelijke andere assessments van economische, ruimtelijke en milieu-, natuur- en landschapsgevolgen van strategisch EU-beleid (bijvoorbeeld Structuurfondsen) zal in de loop van 2008 een besluit worden genomen.

Megastallen

Het kabinet presenteerde eind 2007 haar visie over megastallen. De Tweede Kamer heeft aangegeven behoefte te hebben aan een onafhankelijke, integrale analyse van de gevolgen van megastallen. Het MNP zal daarom de milieu- en ruimtelijke aspecten van megastallen beoordelen. Dit zal in nauwe samenwerking met de RLG gebeuren. Over andere aspecten zullen het RIVM (zoönosen) en de RDA (dierwelzijn en -gezondheid) rapporteren.

Mobiliteit: kilometerbeprijzing

In 2007 is het voorstel van minister Eurlings goedgekeurd om te starten met kilometerbeprijzing. Als vervolg op eerdere studies naar beprijzen zullen ook in 2008 de milieueffecten van de nieuwe varianten van beprijzen in beeld worden gebracht. Dit vindt in samenwerking met DSV en KIM plaats. In het onderzoek zal ook aandacht worden besteed aan de werkgeversreactie op kilometerbeprijzing: in welke mate gaan werkgevers de kosten van kilometerheffingen voor werknemers compenseren en wat is de invloed daarvan op de effecten van kilometerbeprijzing op de omvang en samenstelling van het wagenpark en autokilometrage?

Leefomgeving en geluid

Ook in de komende jaren zal het MNP onderzoek doen naar het welbevinden en de gezondheid van de bevolking bij opties voor de verdere ontwikkeling van de luchthaven Schiphol, zowel voor de korte als voor de lange termijn. Hierbij is ook de doelmatigheid van de regelgeving in het geding: Wat is het effect ervan op de verdeling van de blootstelling in het zogenoemde binnen- en buitengebied? Waar is gemakkelijke winst te behalen?

Tevens zal de modernisering van het geluidbeleid op de voet worden gevolgd. Wat zijn de kosten in termen van blootstelling van Nederlanders aan geluid en de aantasting van hun welbevinden en gezondheid hierdoor? Welke welvaartsbaten staan daar tegenover en hoe zijn die verdeeld? Hoe kunnen nieuwe inzichten in blootstelling en effect worden benut om het Europese en nationale beleid effectiever te maken?

Ex-antetoets Randstadvisie 2040

De minister van VROM heeft namens de minister van Verkeer en Waterstaat en de wethouders Norder (Den Haag) en Van Poelgeest (Amsterdam) aan RPB, MNP en CPB verzocht om een ex-antetoets uit te voeren met betrekking tot de door het kabinet op te stellen 'integrale langetermijnvisie Randstad 2040'. De hoofdlijnen betreffen het vragen van advies over de robuustheid van de zeven discussiethema's in de *Startnotitie* en de daarmee te verwachten ruimtelijke dilemma's die tussen nu en 2040 ontstaan door conflicterende ruimteclaims (voortkomend uit ruimtelijke trends en uit de verschillende doelstellingen van beleid). Tevens is gevraagd naar de wijze waarop de ruimtelijke opgaven voor de Randstad op lange termijn het meest optimaal en in samenhang kunnen worden aangepakt. Een belangrijk thema uit de *Startnotitie* is bereikbaarheid in relatie tot ruimtelijke ontwikkeling. In de *Startnotitie* wordt een bereikbaarheids-offensief voor de weg en het openbaar vervoer aangekondigd, met als start het Urgentieprogramma Randstad (UPR). In de ex-antetoets komt de vraag aan de orde wat de bereikbaarheidseffecten zijn van mogelijke infrastructuurinvesteringen voor zowel weg als spoor in combinatie met duurzame ruimtelijke strategieën (combinatiekaart uit *Nederland Later*), introductie van de kilometerprijs, hoge en lage economische groei en bevolkingsgroei. Welke beleidopgave resteert voor bereikbaarheid, maar ook voor leefomgevingskwaliteit en geluid?

Producten 2008:

- brochure ter ondersteuning Health Check CAP;
- beoordeling milieu- en ruimtelijk aspecten megastallen;
- ex-antetoets Randstadvisie 2040;
- geluidbeleid provinciale en gemeentelijke wegen;
- opties voor nieuw luchtvaartbeleid nader bekeken.

2.2.4 Verbetering regelgeving

Complexiteit van de regelgeving

In de diverse domeinen van de regelgeving en de uitvoering van het milieu- en natuurbeleid is een trend van toenemende verfijning te zien en ontstaat een uitdijend en complexer bouwwerk van regels. Voor de uitvoering en de toetsing van de in de regelgeving opgenomen grenswaarden wordt een toenemend beroep gedaan op de wetenschap, die daardoor steeds meer in de rol van (scheidings)rechter terechtkomt. Het MNP onderzoekt de mogelijkheden om tot vermindering van deze complexiteit te komen, de consistentie in de regelgeving te vergroten en de functionaliteit van milieu- en natuurbeleid te verbeteren.

In de verdere uitwerking van het projectvoorstel moet worden bekeken of dit per domein (luchtkwaliteit, mest, ammoniak en eutrofiëring, natuur, geluid, Schiphol, water) en/of meer geaggregeerd wordt onderzocht, mede gelet op de EU-regelgeving op deze dossiers. In 2008 zal dit als eerste worden uitgewerkt voor het dossier Luchtkwaliteit. Hierbij wordt nagegaan in hoeverre een samenwerking met of afstemming op de activiteiten van de Structurele Evaluatie Milieuwetgeving (STEM) mogelijk is.

Het afscheidssymposium van directeur Klaas van Egmond (december 2007) had als thema 'De onuitvoerbare werkelijkheid', over het steeds ingewikkelder worden van het milieubeleid in het spanningsveld tussen milieu en economie. Over dit thema spraken prof. dr. Roel in 't Veld (RMNO), prof. dr. Ben Ale (TU Delft), prof. dr. Chris Backes (Universiteit Maastricht) en prof. ir. Klaas van Egmond zelf (MNP).

Better regulation

Het MNP zal bijdragen aan de discussies in Brussel over 'better regulation', onder andere door een studie uit te voeren naar de mogelijkheden van vereenvoudiging of vermindering van het aantal overlappende richtlijnen op luchtgebied en verbetering van de uitvoering door kwaliteitscontrole van emissiecijfers en luchtmetingen en door aanscherping van de sancties.

Zowel in de EU als in Nederland is vereenvoudiging van regelgeving een aandachtspunt. In Europa zijn de lopende inspanningen voornamelijk gericht op het soepeler en sneller laten verlopen van de procedures. Volgens deze versmalde interpretatie van 'better regulation' zou het opstellen van nieuwe milieuregelgeving hiermee in strijd zijn. EU-regelgeving moet steeds worden geïmplementeerd in de wetgeving van de lidstaten. Het overgrote deel van de gevoelde regeldruk zou vooral door uitbreidingen en toevoegingen ('gold plating') van de nationale overheden worden veroorzaakt. In dit project wordt de consistentie in het Europese bronbeleid, emissieplafondbeleid voor de NEC-stoffen en fijn stof en luchtkwaliteitsbeleid onderzocht. Tevens worden dwarsverbanden met de klimaatregelgeving onder de loep genomen. Het project leidt tot voorstellen voor vereenvoudigde luchtkwaliteitsregelgeving en deze zullen via een internationale workshop worden gecommuniceerd.

2.2.5 Duurzame ontwikkeling, inclusief kwaliteit van leven

Nazorg Tweede Duurzaamheidsverkenning

In zowel de *Eerste Duurzaamheidsverkenning* als in beide delen van de *Tweede Duurzaamheidsverkenning* is een integrale probleemschets gegeven, waarbij verbanden tussen dossiers en de gevolgen voor elders en later in beeld zijn gebracht. In de *Tweede*

Duurzaamheidsverkenning zijn daarnaast voor specifieke onderwerpen opties en handelingsperspectieven in samenhang geschetst. Wereldbeelden zijn daarbij benut om opties robuuster te maken door rekening te houden met verschillende argumenten. De uitwerking vond plaats voor fysiek ecologische onderwerpen, zoals klimaatverandering en energie, mobiliteit, voedsel, biodiversiteit en ruimte, armoede en ontwikkeling, en de toekomstige ruimtelijke inrichting van Nederland waarbij in samenhang is gekeken naar adaptatie aan klimaat, bereikbaarheid, verstedelijking, vestigingsklimaat, woonwensen en natuurbescherming.

Duurzame ontwikkeling krijgt immers pas echt betekenis als deze wordt uitgewerkt voor specifieke thema's. Operationalisatie van duurzame ontwikkeling vindt voorlopig plaats vanuit de effecten van het handelen, voortkomend uit de observatie dat door de kortetermijnacties de langetermijndoelen steeds verder uit beeld raken. Hierdoor wordt tegelijkertijd het nadenken en de discussie over de doelen mogelijk. Om deze discussie te faciliteren zijn tevens indicatoren nodig, die signalerend en agendazettend werken (Duurzaamheidsmonitor). In het werkprogramma voor 2008 wordt onder het speerpunt duurzaamheid door het MNP gewerkt aan onderzoek gericht op duurzame ontwikkeling. Dit betreft de volgende projecten:

- de duurzaamheid van productketens (productie- en consumptieketens);
- duurzame grote steden;
- duurzame ontwikkeling van groen (natuur, landbouw, landschap) in Nederland;
- MKB/Impact assessments;
- Duurzaamheidsmonitor (met CBS en de andere planbureaus)
- globalisering en milieu;
- transities.

Ook naast het speerpunt duurzaamheid wordt verder gewerkt aan onderzoek dat relevant is voor duurzame ontwikkeling. Hierbij valt te denken aan:

- een duurzaamheidsverkenning voor de EU;
- biobrandstoffenstudie;
- risico's voorraden.

Productie- en consumptieketens

Het kabinet wil innovatie van de Nederlandse economie en verduurzaming van productie en consumptie. Dit vraagt om een antwoord op de volgende hoofdvragen:

- Welke onderdelen in de productie-consumptieketen hebben de grootste impact op people, planet en profit?
- Hoe komt het dat consumenten niet duurzaam inkopen en wat zijn de kenmerken van de producten die een rol spelen bij het kiezen voor (on)duurzame producten?
- Hoe komt het dat bedrijven niet duurzaam handelen en welke randvoorwaarden maken MVO aantrekkelijk voor bedrijven?
- Waarop moet beleid zich richten om de gedragsverandering (on)vrijwillig te bewerkstelligen?

Het MNP zal een onderzoek starten naar de eco-efficiency van producten en duurzaamheid van productketens die een belangrijke impact hebben op duurzaamheid (met betrekking tot 'planet' en 'people'). Hierbij hoort ook een onderzoek naar belangrijke grondstoffenstromen en de impact van deze grondstoffen in de producerende landen. Ook onderzoek naar hoe het gedrag van consumenten kan worden beïnvloed zodat zij overgaan tot de aankoop van duurzamere producten, bij voorkeur zonder aantasting van de kwaliteit van leven maakt onderdeel uit van de studie, evenals hoe het gedrag van bedrijven kan worden beïnvloed zodat zij overgaan tot een hoger niveau van

maatschappelijk duurzaam ondernemen, bij voorkeur zonder aantasting van hun economische positie. Nadrukkelijk zal aandacht worden besteed aan beleidsinstrumenten om duurzaamheid van productketens, grondstoffen en daarmee de eco-efficiency van producten te stimuleren en om gedragsverandering bij consumenten en producenten te bewerkstelligen in de richting van duurzaam produceren en consumeren.

De duurzame stad in internationale context

De kwaliteit van de stedelijke leefomgeving wordt mede bepaald door de samenhang in het beleid waarmee de overheid op velerlei manieren probeert deze kwaliteit te verbeteren. Deze samenhang zal op verschillende niveaus in kaart worden gebracht: het basisniveau van 'huidige en toekomstige milieu- en ruimtelijke kwaliteit' (kortweg: fysieke kwaliteit), het integrale niveau 'gezondheid en welzijn' en het strategische niveau van 'duurzame ontwikkeling'. De centrale vraag is op welke wijze het beleid voor de stedelijke leefomgeving maximaal kan bijdragen aan de kwaliteit van leven in Nederland én aan de continuering van daarvan (duurzame ontwikkeling).

Duurzaamheidsmonitor

Het MNP zal samen met de andere planbureaus en het CBS een duurzaamheidsmonitor uitbrengen. Deze bestaat uit een overzicht van de belangrijkste indicatoren voor duurzame ontwikkeling met toelichtingen. Het MNP vult daarbij vooral de ecologische indicatoren in, maar is ook medeverantwoordelijk voor het totaaloverzicht.

Recreatief gebruik van de natuur en landschap

In 2008 zal het MNP werken aan een thematisch assessment over recreatief gebruik van natuur en landschap en de maatschappelijke waarde van natuur en landschap. Daarbij staan de volgende vragen centraal:

- Wat is een duurzame ontwikkeling van groen en hoe kan dat voor de lange termijn worden georganiseerd?
- Wat is de rol van natuureducatie en natuurervaringen hierin?
- Wie zijn vragers van groen (recreanten, biodiversiteit, landbouw etcetera) en wie zijn de dragers van groen (onder andere landbouw, recreatie, particulieren)?
- Wat vragen de vragers precies, wat zijn de wensen aan groen en wat betekent groen voor de kwaliteit van leven? Wat is de bijdrage van de verschillende dragers en wat is hun draagkracht?

Hierbij zal worden gezocht naar een juiste balans tussen schaalniveaus (nationaal-regionaal, verdeling van baten en lasten, balans binnen vragers en dragers). Oplevering wordt voorzien in het voorjaar 2009.

Producten voor 2008:

- duurzaamheid van productie-consumptieketens;
- beoordeling duurzame ontwikkeling van grote steden ;
- Duurzaamheidsmonitor.

2.3 Strategisch onderzoek

Het strategisch onderzoek is bedoeld om:

- nieuwe methoden en technieken voor beleidsanalyse te ontwikkelen, waarmee toekomstige vragen beantwoord kunnen worden;
- het kritisch vermogen ten aanzien van de aan het milieubeleid ten grondslag liggende theorieën en hypothesen (zoals die door het MNP worden gebruikt) te vergroten;
- zich te profileren in de wetenschappelijke wereld op de kern van het werkterrein.

Voor 2008 wordt hiervoor tussen de 15 en de 20% van het reguliere budget van VROM gereserveerd.

De volgende accenten worden in 2008 binnen het strategisch onderzoek gelegd. Het gaat daarbij om verbeteringen van en aanvullingen op de modellen van het MNP. De belangrijkste zijn:

- mondiaal de modellen IMAGE voor klimaat-, water- en landvraagstukken, TIMER voor energievraagstukken, PHOENIX voor bevolkingsvraagstukken en GLOBIO voor natuur en biodiversiteit;
- Europees de modellen RAIS/GAINS voor lucht- en klimaatvraagstukken en EURURALIS voor duurzame ontwikkeling van het platteland;
- nationaal de modellen LUMOS voor ruimtelijke vraagstukken, Waterplanner voor de (regionale) watervraagstukken, Natuurplanner voor natuur en biodiversiteit, STONE voor landbouwvraagstukken, EMPARA voor lokale milieuproblemen en CAM-DIMITRI voor milieueconomische analyses.

Energie en materialen modellering op mondiale schaal

In 2008 staat de vraag naar daadwerkelijke mogelijkheden om diepe emissiereducties van broeikasgassen te realiseren centraal bij de modellering van energie- en materialengebruik, verder dan het grofweg duiden van het potentieel. In dit kader wordt verder gekeken naar het gebruik van biobrandstoffen en de uitruil tussen energie, voedsel en biodiversiteit. Tevens wordt bestaand onderzoek naar de samenhang tussen materialen en energiegebruik om hiermee de stijging van de energievraag plus potentiële voor energie-efficiënte verbetering nader te duiden voortgezet. Het laatste prioritaire thema is de relatie tussen klimaatbeleid en aanpalende thema's zoals energiezuiverheid (geopolitieke overwegingen) en luchtverontreiniging.

Biodiversiteit op mondiale en Europese schaal

In verschillende mondiale assessments is gesteld dat biodiversiteit een cruciale rol speelt in het leveren van goederen en diensten door ecosystemen. Tot op heden is de bijdrage van biodiversiteit op deze functies van ecosystemen nog niet gekwantificeerd op globaal niveau. Het gaat om functies zoals voedselproductie, bodemvruchtbaarheid, hout- en visproductie, koolstofvastlegging, toerisme en waterbeschikbaarheid. Het doel voor 2008 is te komen tot kwantitatieve relaties tussen de biodiversiteit van verschillende land- en watergebruikssystemen en de te benutten goederen en diensten van die systemen. Met deze informatie kunnen de effecten van menselijke ingrepen op natuur en biodiversiteit en de gevolgen voor een beperkte set van belangrijkste ecosysteemfuncties worden beschreven. Verder is met deze informatie de afwenteling tussen de verschillende gebruiksfuncties in kaart te brengen, waarmee een bijdrage kan worden geleverd aan analyse van duurzaam gebruik van de wereld.

Voor de kennisopbouw over de effecten van menselijke drukfactoren op biodiversiteit wordt deelgenomen aan een meerjarig Europees onderzoeksproject over dosiseffectmodellen van een (representatieve) set van planten- en diersoorten. Het gaat om drukfactoren als klimaatverandering, infrastructuur, land- en bosbouw en stikstofdepositie.

Landgebruik, biobrandstoffen, biodiversiteit en voedsel op mondiale schaal

Gewerkt wordt aan een analytisch instrumentarium dat gericht is op het beantwoorden van vragen rond de duurzaamheid van mondiaal landgebruik. Het gaat dan onder andere om de relaties tussen klimaat en land, om knelpunten als gevolg van concurrerend landgebruik voor landbouw, energie, grondstoffen en natuur/biodiversiteit en om de afruil tussen de 3 P's van duurzame ontwikkeling. Met dat laatste kan worden gekeken naar de relatie tussen menselijke kwaliteit van leven en goederen en diensten die door ecosystemen kunnen worden geleverd. In 2008 zal een eerste versie van een nieuw, gekoppeld modelsysteem gereedkomen, waarin landbouweconomie inclusief biomassa, fysieke landbouwproductie en natuurlijke vegetatie met elkaar verbonden worden door koolstof-, stikstof- en hydrologische cycli. Daarmee kunnen dan implicaties van uiteenlopende veronderstellingen voor demografische, sociaaleconomische, technologische en beleidsvarianten voor thema's als energie en klimaat, biodiversiteit, voedsel en water in onderling verband in kaart worden gebracht. Dit model is een onderdeel van het bredere IMAGE-model, waarmee de duurzaamheidsvraagstukken in ruimere zin kunnen worden bekeken.

De ondersteuning van de Europese besluitvorming op het gebied van landbouw, biobrandstoffen en biodiversiteit is een MNP-prioriteit. Daarom zal in 2008 het model EUruralis worden afgerond met het modelleren van de tweede generatie biobrandstofgewassen, het verbeteren van de regionalisering van EUruralis en het modelleren van enkele nieuwe beleidsopties.

Ruimte in relatie tot milieu, natuur, landschap en water op nationale schaal

Wat betreft de huidige ruimtegebruiksmodellen LUMOS (Ruimtescanner en Leefomgevingsverkenner) is het advies van de wetenschappelijke reviewcommissie deze voorlopig te consolideren en beschikbaar te houden ten behoeve van verkenningen en balansen. Speerpunten zijn het modelleren van activiteiten en mobiliteitsgedrag van bijvoorbeeld huishoudens en bedrijven naast een verdere uitbouw van de Europese ruimtelijke modellering, met name gericht op verstedelijkingsprocessen en hun gevolgen voor de leefomgeving.

Voortbouwend op de resultaten van het in 2007 uitgevoerde project naar 3D-visualisatie worden de visualisatiemethoden voor het inzichtelijk weergeven van de effecten van ruimtelijke scenario's en ruimtelijke ingrepen verder uitgewerkt.

Ankerpuntenanalyse wetenschappelijke kennis gericht op het nationale beleid

Onderzocht wordt op welke ankers het beleid in enkele specifieke beleidsterreinen is gebaseerd. Een overzicht wordt opgesteld van wetenschappelijke kernartikelen, sterke en zwakke punten in de beschikbare kennis en van dissidente meningen op een vakgebied. Welke wetenschappelijke artikelen vormen de kern van de onderbouwing van een bepaald beleidsterrein? Wat zijn zwakke punten op een bepaald beleidsterrein met betrekking tot de kennis? Zijn de huidige inzichten wezenlijk anders dan die toen het probleem voor het eerst werd gesignaleerd? De beleidsterreinen waar het eerst naar zal worden gekeken zijn klimaat (temperatuuranalyse), verzuring en eutrofiëring (nitraathuishouding).

Duurzame ontwikkeling op diverse ruimtelijke schalen

Methodologieontwikkeling richt zich in de eerste plaats op het vervaardigen van een leidraad voor duurzaamheidsassessment. Dit behelst onder andere de uitwerking van resultaten van eerdere methodologische projecten die voor de Europese Unie zijn en worden uitgevoerd. Ook wordt gekeken naar de samenhang tussen duurzaamheidsbeoordeling en maatschappelijke kosten-batenanalyse. Actorgerichte benadering en agent-based modelleren wordt een nieuw aandachtspunt. Zo zal er ook diepgaander worden gekeken naar de rol van het internationale bedrijfsleven bij duurzame ontwikkeling. Het concretiseren en meten van de kwaliteit van leven van de huidige generatie Nederlanders is een belangrijk eindpunt van duurzame ontwikkeling. Een te ontwikkelen meetinstrument moet kwantitatieve inzichten over de kwaliteit van leven opleveren voor beleidsanalyses op het terrein van duurzame ontwikkeling.

De vermelde deelontwikkelingen zullen uiteindelijk moeten neerslaan in modellen op mondiale en Europese schaal. Een mondiaal model genaamd GISMO, waarvan in 2007 een eerste prototype is verschenen, richt zich op de ultieme uitkomstmaat van duurzaamheid, namelijk de verdeling en continueerbaarheid van kwaliteit van leven. Hiertoe worden bestaande modellen aan elkaar gekoppeld.

Verbetering MNP-modellenpark

Uit een interne analyse van de informatiearchitectuur en diverse externe en interne reviews blijkt dat er nog een flinke verbetering nodig is in het MNP-modellenpark. Ook de samenhang en inhoudelijke validiteit van modelketens en de inhoudelijke kwaliteit van daarbij betrokken data behoeft verbetering. In 2008 zal voor een aantal belangrijke MNP-domeinen (klimaat, verzuring, vermisting) aandacht worden besteed aan technische verbetering van de modellen.

Onzekerheden, transparantie en communicatie

Informatie en communicatie over betrouwbaarheid en onzekerheden zijn cruciaal voor een goede uitvoering van MNP-taken. In alle verkenningen, balansen en integrale thematische beleidsadviezen spelen deze aspecten een rol. Participatie van stakeholders in MNP-assessments kan resulteren in rapporten en processen die beleidsmakers en politici helpen om verschillende perspectieven op kennis in de besluitvorming te betrekken.

In 2008 lopen nog twee – afsluitende – activiteiten. In deze laatste fase van dit project wordt methodologisch onderzocht hoe beleidsmakers omgaan met onzekerheden in planbureaurapporten (MNP en CPB) en hoe participatie van stakeholders het beste kan worden georganiseerd.

3 Tabel met producten

Product	Planning
Ex-antetoets Randstadvisie 2040	feb-08
Ex-ante-evaluatie strategische GLB-herzieningsopties	feb-08
Overzicht ruimtegebruikscenario's	feb-08
Beoordeling milieu- en ruimtelijke aspecten megastallen	feb-08
Brochure ter ondersteuning Health Check CAP	feb-08
Grootschalige concentratiekaarten Nederland (GCN-kaarten)	mrt-08
Opties voor nieuw luchtvaartbeleid nader bekeken	mrt-08
Assessment duurzame waarden van natuur, landbouw en landschap	mrt-09
National Inventory Report (NIR) 2008	apr-08
Consequenties NEC-revisie voor Nederland	apr-08
Analyse van vier mondiale assessments	mei-08
Doelbereikingsmonitor Nota Ruimte	mei-08
Ex-ante-evaluatie implementatie Kaderrichtlijn Water (KRW)	mei-08
Brede analyse 'Schoon en Zuinig'	jun-08
Brochure Options for the Common Agricultural Policy (CAP)	jun-08
Ankerpunten verzuring	jun-08
Geluidbeleid provinciale en gemeentelijke wegen	jun-08
Optiedocument KRW / deelstroomgebiedsplannen	aug-08
Milieubalans 2008	sep-08
Natuurbalans 2008	sep-08
Duurzaamheidsmonitor	sep-08
Globalisering en Milieu	sep-08
Analyse mondiale burden sharing klimaat	okt-08
Elektronisch Milieujaarverslag (e-MJV) versie 7.0	nov-08
Evaluatie systeemopties gebouwde omgeving	nov-08
Duurzaamheid van productie-consumptieketens	nov-08
Evaluatie besluit gebruik meststoffen	nov-08
Doorlopende actualisatie MNC-indicatoren	dec-08
Status rapport 2008 van het Coordination Centre for Effects	dec-08
Onzekerheden bij overschrijdingsberekeningen	dec-08
MNP-visie op biobrandstoffen	dec-08
Gedetailleerde effecten van opties Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB)	dec-08
Beoordeling duurzame ontwikkeling van grote steden	dec-08
Biodiversiteit en visserij in oceanen	dec-08
Betekenis Europees geluidbeleid voor Nederland	dec-08